

Kulturfest med Anna Ø Forsberg 12 april 2025 med frågeställningen: Varför kom det så många finländare till norra Värmland på slutet av 1500-talet till mitten av 1600-talet och hur har dessa påverkat den värmländska kulturen?

Anna Forsberg är författare, föreläsare, arkivarie och forskare som under många år har forskat om svedjefinnarna i Värmland.

De drygt 30 Gillesmedlemmarna, som lyssnade på föredraget fick en fängslande, innehållsrik och kunnig presentation via zoom, som verkligen uppskattades av åhörarna.

I Finland förekom svedjebruk främst i Tavastland och Savolax under slutet av 1500- och 1600-talet. I dessa områden började det i slutet av 1500-talet bli ont om svedjemarker. Dessutom var det orostider. Samtidigt ville man i Sverige, där ju Finland ingick, utöka bebyggelsen i skogsmarkerna i mellersta Sverige. Den svenska kronan lockade med skattefrihet upp till 6 år. Detta ledde till att 12 000 - 15 000 svedjefinnar eller skogsfinnar bosatte sig i Sverige.

Mycket av den kunskap man har om de tidiga bosättningarna kommer från dagboks-anteckningar av finländaren Carl Axel Gottlund, som i början av 1800-talet vandrade omkring i de skogsfinska områdena i Värmland och Dalarna.

Fotot på Gottlund är från FINNSAM (Finnbygder i samverkan).

Bostäderna var med svenska mått originella. Rökstugan, eller rökpörtet var ett bostadshus med en stor rökugn av gråsten. I rökbastun och rian, där svedjerågen torkades, användes en enklare ugn. Stugorna hade högt i tak och saknade skorsten – röken från elden i stugans mitt lade sig under takåsen och släpptes ut via en glugg i taket. Denna typ av byggnad håller kvar värmen bättre än traditionella hus på landet, vilket var en fördel under kalla vintrar där man även kunde inhysa höns, hundar, katter och ibland en häst eller en gris.

I finnbygderna fanns ett väl utvecklat hantverk att använda björknäver för att fläta exempelvis korgar och kontar men näverslöjd har även funnits långt tillbaka i Skandinavien. Orsaken till att det idag förknippas med finnbygderna är att det här levde kvar länge. Även jakt och fiske var ett välkommet tillskott till hushållet. Jakten var dock hårt reglerad och skogsfinnarna jagade främst småvilt, ekorrar och hare, vars skinn de sålde.

Antalet skogsfinnar i Värmland under 1800-talet utgjorde drygt 15% av Värmlands befolkning och var koncentrerad till norra Värmland, vilket medförde en dominans av skogsfinnar i vissa områden. Eftersom skogsfinnarna levde ganska isolerat från övriga landet kunde man behålla sina sedvänjor nästan intakta under mycket lång tid. Ända in på 1900-talet fanns det en helt finstalande befolkning i delar av Värmlands finnskogar, trots att migrationen alltså hade ägt rum trehundra år tidigare.

Från den skogsfinska matkulturen hade man tagit med sig maträtten motti (nävgröt, skrädmjölgröt). Detta är en hård gröt som idag äts med fläskflott, fläsk och lingonsylt.

Under 1900-talet har skogsfinnarnas intresse för sina finska rätter succesivt ökat liksom att vårda sin kultur och speciella livsstil. Från 1990-talet och framåt har man startat många forskningsprojekt, som i stor utsträckning bygger på Gottlunds dagboksanteckningar från 1820 - 1827 t.ex. om finska släktnamn i husförhörslängderna.

På Anna Forsbergs bokförlag Veidarvon har hon och flera andra forskare gett ut böcker om Skogsfinnarna. Flera av Annas publikationer har hon och Niclas Persson Tenhuinen skrivit tillsammans. År 2024 bildades Skogsfinska riksorganisationen, där Niclas Tenhuinen är ordförande och Anna sekreterare.

Text Linnéa Lillienberg